

OPMANDSKENDELSE

I

voldgiftssagen:

Centralforeningen for Stampersonel
(advokat Claus Rehl)

mod

Forsvarsministeriet
(kammeradvokaten v/ advokat Kim Holst)

Afsagt den 16. maj 2007

1. Der er mellem klageren, Centralforeningen for Stampersonel (CS), og indklagede, Forsvarsministeriet, opstået tvist om, hvorvidt den tjeneste, der er udført i Flyvertaktisk Kommandos situationsrum som følge af stabsbefaling nr. 37 af 20. december 2001, er omfattet af den mellem parterne indgåede aftale om døgtjeneste.

Da der ikke har kunnet opnås enighed mellem parterne, er sagen indbragt for denne voldgiftsret bestående af CS-talsmand Jakob E. Jørgensen og advokat Steen Marslev, der begge er udpeget af klager, major Claes Visby-Carlson og major Klaus Jakobsen, der begge er udpeget af indklagede, samt - som opmand - undertegnede højesteretsdommer Lene Pagter Kristensen.

Sagen er blevet forhandlet den 3. maj 2007.

2. Parternes påstande

Klager har nedlagt følgende påstand:

Indklagede tilpligtes at anerkende, at den tjeneste, der er udført i Flyvertaktisk Kommandos situationsrum som følge af stabsbefaling nr. 37 af 20. december 2001, bilag 1, ikke var egentlig militærtjeneste, idet den omhandlede tjeneste ikke var

uddannelsesmæssig relevant eller udført i forbindelse med deltagelse i militære øvelser, samt at arbejdet ikke kunne beordres udført og honoreret efter aftale om beordret vagttjeneste, bilag F, idet den skulle være tilrettelagt som en tjeneste omfattet af almindelige regler for arbejdstid og aflønning.

Indklagede har principalt påstået afvisning, subsidiært frifindelse.

3. Sagsfremstilling

I aftale af 1. december 1989 indgået mellem Forsvarsministeriet og bl.a. CS om døgtjeneste (sagens bilag F) hedder det bl.a.:

”§ 1. Til personel, der oppebærer militærtillæg, ydes der i anledning af deltagelse i vagt- og beredskabstjeneste af 24 timers varighed på tjenestestedet (inklusive eventuel daglig tjeneste) 1 erstatningsfrihed.

§ 2. Til personel, der oppebærer militærtillæg, ydes der i anledning af deltagelse af mindst 24 timers varighed i øvelser 1 erstatningsfrihed pr. påbegyndt kalenderdøgn.

§ 3. Erstatningsfrihed anses for afviklet, når der gives personalet en sammenhængende frihed for 24 timer.

§ 4. I arbejdstidsplanlægningen indgår såvel døgtjenesten som erstatningsfriheden herfor, jf. §§ 1, 2 og 3, med den til enhver tid ved den enkelte enhed aftalte normale arbejdstid på de respektive arbejdsdage ...

§ 5. Kan erstatningsfrihed, jf. §§ 1 og 2, ikke afvikles, jf. § 3, i planlægningsperioden, skal der ydes vagt- eller øvelsestillæg umiddelbart efter planlægningsperiodens udløb.”

Forud for aftalens indgåelse havde CS sammen med de øvrige personaleorganisationer i et brev af 28. november 1989 til Forsvarsministeriet anmodet om et møde forinden aftaleunderskrivelsen. I brevet hedder det bl.a.:

”Emne: Udkast til aftale om døgtjeneste

...

Der er mellem organisationerne enighed om, at cirkulære om arbejdstidsregler m.m. for personel under Forsvarsministeriet skal ses i sammenhæng med aftale om døgtjeneste, hvorfor nævnte cirkulære bør foreligge udarbejdet til det ønskede møde.

Der er ligeledes mellem organisationerne enighed om, at der på mødet bør tages stilling til nogle forudsætninger og fortolkninger med relation til den i aftalen anvendte terminologi.

I forbindelse med sidstnævnte ønsker organisationerne at tage udgangspunkt i følgende:

Forudsætninger:

- Den aftalte arbejdstid er grundlaget
- Der kan ikke planlægges på forbrug over norm inden for den aftalte planlægningsperiode
- Planlægningsperioden aftales i den enkelte enhed under hensyntagen til enhedens behov og aktiviteter
- Den i aftalen definerede døgntjeneste har kun relation til vagttjeneste og øvelsesvirksomhed
- Under vagttjeneste som døgntjeneste skal der være mulighed for søvn eller hvile.

Fortolkninger/terminologi

.....

Beredskabstjeneste

- Beredskabstjeneste er et supplement til det "daglige beredskab" og iværksættes med en særlig begrundelse og ved en særlig ordre, som ikke nødvendigvis vil medføre en beredskabsforøgelse i beredskabsplanernes betydning.

Afgrænsning

Den tjeneste, som knytter sig til det "daglige beredskab" (overvågning, indsatsberedskab m.v.) og som gennemføres på døgnbasis er ikke beredskabstjeneste. En sådan tjeneste bestrides enten ved vagttjeneste eller ved kontinuerlig tjeneste."

Henvendelsen blev besvaret af Forsvarsministeriet i et brev af 28. november 1989, hvori der indkaldtes til et møde med henblik på en samlet underskrivelse af aftalen. Det hedder i brevet bl.a.:

"Det forudsættes, at der gennemføres en drøftelse mellem parterne med henblik på en klarificering af aftaleindholdet i relation til tjeneste, der ikke er vagttjeneste eller øvelsesvirksomhed, herunder begrebet beredskabstjeneste."

Forsvarsministeriet og CS har den 5. juli 2002 underskrevet en aftale om døgntjeneste, som har virkning fra 1. april 2003, og hvori §§ 1-4 i aft væsentligt svarer til den tidligere indgåede aftale.

Det af sagen omhandlede situationsrum ved Flyvertaktisk Kommando (FTK SITRUM) blev oprettet som led i Danmarks forhøjede beredskab efter terrorangrebene i USA den 11. september 2001. Det hedder herom i et notat af 10. februar 2006 udarbejdet af Flyvertaktisk Kommando til brug for sagen:

”2. BAGGRUND FOR ETABLERING AF FTK SITRUM

På baggrund af terrorhandlingerne i USA 2001-09-11 og de deraf udførte amerikanske modforanstaltninger, blev det besluttet, at det danske forsvar skulle oprette krisestabe til imødegåelse af eventuelle terroranslag mod Danmark. På baggrund heraf blev det besluttet at etablere og bemane FTK Situationsrum (SITRUM). Danmark valgte, via Folketingsbeslutninger at støtte USA i kampen mod terror. I den forbindelse blev det besluttet, at udsende et Flyvevåbnet (FLV) C-130 bidrag i 2002 med en udsendelsesperiode på 6 måneder. Ved hjemtagning af C-130 bidraget udsendte FLV i 2002-2003 F-16 bidrag med en udsendelsesperiode på 12 måneder. Begge bidrag blev deployeret til Manas Airbase (Peter Ganci Airbase) ved Bishkek i Kirgisistan. C-130 bidraget var bemanded med op til 75 personer mens F-16 bidraget var bemanded med op til 147 personer.

På baggrund af Folketingsbeslutningerne om at udsende FLV styrkebidrag til støtte for den amerikansk ledede operation mod terror i Afghanistan valgte FTK at videreføre det etablerede SITRUM. Operationerne med C-130 og F-16 over Afghanistan blev udført på baggrund af ref. b. og ref. c., hvoraf det fremgår, at CH FTK havde den operative kommando over udsendte bidrag. Dermed var det operativt påkrævet at opretholde et hjemligt beredskab for derved at kunne støtte, vejlede og monitere den operative anvendelse af styrkebidraget. SITRUM havde endvidere til opgave at fungere som forbindelsesled mellem styrkebidraget og Forsvarets forbindelselement ved US CENTCOM, samt mellem den af FKO udsendte Senior National Representative på Baghram Airbase i Afghanistan og Danmark.

3. BEMANDING AF OG OPGAVER VED FTK SITRUM

3.1. Bemanding.

SITRUM var bemanded på døgnbasis som følger:

- Indenfor normal tjenestetid (man-tors 0730-1530 og fre 0730-1330):
Divisionschefen, Chefen for SITRUM, Leder SITRUM, SITRUM officer og SITRUM assistant (befalingsmand m/k).
- Udenfor normal tjenestetid: En vagtchef (officer) og en SITRUM assistent (befalingsmand m/k).

Bemandingen af SITRUM foregik ved udpegning af egnet personel fra FTK stabs fredstidsorganisation. Vagtrosten bestod af i alt 12 officer og 11 befalingsmænd m/k. Personellet skulle til stadighed opholde sig i eller i umiddelbar nærhed af SITRUM. I umiddelbar nærhed af SITRUM var der toiletfaciliteter, underbringelsesfaciliteter og et tekøkken.

3.2. Opgaver.

Opgaverne for FTK SITRUM var følgende:

- Varetage den daglige (og natlige - grundet tidsforskellen) forbindelse til udsendte bidrag.
- Sagsbehandling i relation til udsendte styrkebidrag.
- Monitering af den operative anvendelse af FLV styrkebidrag.

- Efter anvisning varetage CH-FTK virke f.s.v.a OEF i chefens ånd.
- Tilsikre at CH FTK til enhver tid er "klædt på" i forhold til status vedr. OEF.
- Gennemføre rapportering i henhold til instruks herfor.
- Gennemføre tilkald af nødvendigt personel ved behov herfor.
- Gennemføre morgenbriefing for FTK Stab
- Ved henvendelse fra pressen, at agere i forhold til den gældende pressepolicy.
- Udarbejdelse af daglig Situationsrapport til FKO.
- Opdatere eller støtte medlemmer af stabens interne projekt-/koordinationsgruppe (PG RF) i ajourføring af statusbriefing og tilhørende aktionslister.
- Modtage indgående signal, post og kommunikation m.h.p. videreformidling til sagsbehandlende sektion og/eller information til nøglepersoner i staben.
- Føring af Logbog.
- Bidrage til fortsat optimering af SITRUM opgaveløsning og rammerne herfor ved fremførelse af forslag direkte til FTK-IDO.
- Makulering af klassificeret affald.

3.3. Udstyr.

Til rådighed i FTK SITRUM var såvel uklassificerede som klassificerede/kryptograferede IT- og kommunikationssystemer."

Situationsrummet blev etableret ved Flyvertaktisk Kommandos stabsbefalinger nr. 34 af 12. november 2001 og nr. 37 af 20. december 2001. Begge stabsbefalinger henviste til, at de var udstedt i forbindelse med forberedelserne til udsendelse af styrkebidrag til "Operation Enduring Freedom" og var vedlagt direktiver med angivelser af arbejdstider, bemanning mv. Situationsrummet var i henhold til stabsbefaling nr. 34 bemanded med hhv. dagvagtbemanning og bemanning uden for normal arbejdstid, således at der opereredes med to "hold" pr. døgn. Dette ændredes ved stabsbefaling nr. 37, som bestemte, at bemanningen skulle udgøres af dels en bemanning i døgn drift, dels en bemanning inden for normal arbejdstid.

Tjenestetidstilrettelæggelsen havde været drøftet mellem major **A** og CS-talsmand **B**, hvilket havde givet anledning til underskrivelse af følgende "forståelsespapir" dateret 19. december 2001, dvs. før udstedelsen af stabsbefaling nr. 37:

"Med baggrund i **B**'s henvendelse vedrørende tjenestetidstilrettelæggelse og arbejdstidsberegning i forbindelse med døgnbemanning af FTK SITRUM, skal jeg anføre følgende bemærkninger:

Der er enighed om og forståelse for, at FTK SITRUM i nuværende situation bemannes som bestemt med hhv. dagvagtbemanning og bemanning udenfor normal tjenestetid.

Ordningen kan gennemføres på hverdage uden problemer såfremt det personel som skal bemande SITRUM udenfor normal daglig tjenestetid først møder kl. 1500 den pgl. kalenderdag og fratræder den flg. kalenderdag kl. 0900 (FRI). Derved har de pgl. været på arbejde i to kalenderdage med forskudt arbejdstid og tjenesten medfører optjening af 3,2 MF til senere afvikling.

Fsva. tjenesten på lørdage, søndage og helligdage er der forståelse for den nuværende skærpede situation, der medfører 24 timers tjeneste og heraf følgende udbetaling (EV)/optjening af VT til senere udbetaling eller afspadsring. I forbindelse hermed optjenes tillige EF-dage.

- Der er enighed om, at der snarest bør etableres et særskilt "hvilerum"
- Forøgelse af antallet af vagtassistenter bør snarest iværksættes."

Bemandingen med 24 timers vagt gav anledning til protester fra medarbejderside. Stabschefen for Flyvertaktisk Kommando skrev i den forbindelse et brev af 23. januar 2002 til ~~111~~ ⁸ ~~111~~, hvori det hedder:

"Hermed kvitteres for dit brev af 21. januar 2002, hvor du på dine og HOD's medlemmers vegne gør opmærksom på en række forhold ved vagten i FTK situationsrum. Du anmoder om en forhandling og henviser til vort møde 8. januar 2002.

Indledningsvis vil jeg for god ordens skyld gøre opmærksom på, at jeg ikke er enig i sagsfremstillingen eller det fra mødet refererede. Eksempelvis er det korrekt, at der på mødet blev drøftet begrebet "egentlig militærtjeneste" og jeg henviste til FKO udmeldinger herom. Der blev på intet tidspunkt fra min side - trods flere opfordringer herom - taget stilling til "egentlig militærtjeneste" i relation til vagten i situationsrummet. Din skrivelse er sendt til videre behandling i staben for herigennem at søge at korrigere eventuelle misforståelser og fejlfortolkninger i henhold til givne love og regler.

Vagten i situationsrummet er beordret i henhold til FTK STBST 201-1 pkt. 8 og er tilrettelagt som en 24 timers vagt. Der er i forbindelse med vagtoverdragelsen nogen overløb og der bliver i arbejdstidsberegningen taget behørigt hensyn hertil. Denne beordring er i fuld overensstemmelse med FTK BST og jeg finder ikke, at disse strider mod givne love, bestemmelser og aftaler. Der ses ikke i din skrivelse en stillingtagen til dette forhold, idet du formodentlig betragter vagten som kontinuerlig tjeneste, hvilket den af bl.a. nedenstående årsager ikke er beordret som.

Tilrettelæggelse af vagten som en 24 timers vagt er sket efter ledelsens overvejelser om varetagelsen af tjenesten og den rytme som igangværende operationer dikterer. Justeringer i vagten (tilkald, antal m.v.) sker løbende - afhængig af igangværende

operationers intensitet — men den overordnede rytme ændres ikke væsentligt. Der er endvidere taget hensyn til mulighederne for rimelig hvile under vagtens bestridelse. Jeg er bekendt med, at der i forbindelse med flytningen fra bunker 1137 har været problemer med indretning af hvilepladser, men forholdene er bragt i orden og er fuldt på højde med andre vagtfaciliteter i forsvaret. Disse forhold blev kort drøftet på mødet den 8. januar 2002, og jeg finder ikke, at der er fremført vægtige begrundelser for at ændre denne almindelige form for vagttjeneste.

Jeg drøfter naturligvis gerne sagen med dig igen. Såfremt du fortsat finder, at der i FTK beordring af vagten i situationsrummet er forhold der strider mod love, bestemmelser eller andre aftaler, imødeser jeg en mere konkret formulering af det punkt i FTK beordring du ikke er enig i."

Efter arbejdsmiljølovens § 2, stk. 2, nr. 3, sammenholdt med stk. 3, er arbejde, der udføres af militære, og som kan henregnes til egentlig militærtjeneste, undtaget fra de fleste af arbejdsmiljølovens bestemmelser om hviletid og fridøgn.

I et – nu ophævet – direktiv fra oktober 2001 udstedt af Forsvarskommandoen vedrørende arbejdsmiljøvirksomheden i Forsvaret (FKODIR PS.061-1, 2001-10) hedder det om "egentlig militærtjeneste" bl.a.:

" 5. EGENTLIG MILITÆRTJENESTE, HVOR KUN DELE AF ARBEJDSMILJØ-LOVEN GÆLDER

Egentlig militærtjeneste, der udføres af militære, omfatter den tjeneste og de aktiviteter, der har til formål at opøve Forsvarets enheder m.v. i løsning af de freds- og krigsopgaver, der påhviler dem eller er en nødvendig del af opretholdelsen af det militære beredskab.

Flyvning i militære fly henregnes til egentlig militærtjeneste.

Arbejdsmiljøloven anvendes også inden for den tjeneste, der jf. tillæg A kan henregnes til egentlig militærtjeneste, såfremt dette ikke virker hindrende for uddannelsens eller tjenestens gennemførelse. Egentlig militærtjeneste kan efter den lokale chefs bestemmelse udføres i forbindelse med de i punkt 4 nævnte faciliteter, jf. tillæg A.

I det nævnte tillæg A hedder det bl.a.:

"2. EGENTLIG MILITÆRTJENESTE

2.1. Definition.

Egentlig militærtjeneste der udføres af militære, omfatter den tjeneste og de aktiviteter, der har til formål at opøve Forsvarets enheder i løsning af de freds- og krigsopgaver, der påhviler dem.

2.2. Indhold.

Det kan udledes af definitionen, at begrebet "egentlig militærtjeneste" anvendes i forbindelse med den uddannelse, det militære personel skal have for at kunne løse de opgaver, det er pålagt.

Begrebet finder især anvendelse i forbindelse med den fysiske del af uddannelsen så som fysisk uddannelse og træning og øvelsesvirksomhed samt ved beredskabsmæssige enkeltforanstaltninger, hvor Forsvaret bemyndiges til at afvige fra gældende arbejdstidsregler og samarbejdsregler.

Begrebet "militære" omfatter i den forbindelse alt militært personel inkl. værnepligtige uanset på hvilken måde de er tilknyttet Forsvaret.

...

2.5. Egentlig militærtjeneste generelt.

Hvis en aktivitet skal betragtes som uddannelse eller øvelse, der henregnes til egentlig militærtjeneste, skal den tjeneste og de aktiviteter, som indgår, være planlagt og specificeret i et uddannelses- eller øvelsesdirektiv eller lignende skriftlig information med betegnelse, omfang, placering, tidsrammer, m.v. for aktiviteten.

...

Alt personel som udfører egentlig militærtjeneste skal være bekendt med, at tjenesten udføres som egentlig militærtjeneste.

...

3. SAMMENFATNING

"Egentlig militærtjeneste" er et begreb, som har relation til militært personel inkl. værnepligtige og ikke til andre. Begrebet finder anvendelse i forbindelse med personellet uddannelse, især øvelsesvirksomhed.

Egentlig militærtjeneste skal gennemføres på en sådan måde, at bestemmelserne i arbejdsmiljølovens § 2 stk. 3 overholdes. Endvidere skal forsvarrets egne uddannelses- og sikkerhedsbestemmelser for de enkelte aktiviteter efterleves. Dette skal især ske for at sikre, at også den egentlige militærtjeneste udføres på en sikkerheds- og sundhedsmæssig fuldt forsvarlig måde, således som det kræves i § 38.

Arbejdet i forsvarret, som ikke er egentlig militærtjeneste, gennemføres ved efterlevelse af arbejdsmiljølovens fulde gyldighedsområde."

Der blev den 15. januar 2003 indgået sålydende aftale mellem forsvarsministeren og beskæftigelsesministeren om præcisering af egentlig militærtjeneste:

"På baggrund af en henvendelse fra de militære personelorganisationer om afgrænsningen af arbejdsmiljølovens § 2, stk. 2, nr. 3 har forsvarsministeren og beskæftigelsesministeren i forståelse med personelorganisationerne opnået enighed om nedenstående præcisering af

begrebet egentlig militærtjeneste. Der er endvidere opnået enighed om en fælles hensigtserklæring for udarbejdelsen af arbejdspladsvurderinger og etablering af sikkerhedsgrupper i videst muligt omfang i forbindelse med egentlig militærtjeneste.

Egentlig militærtjeneste

Egentlig militærtjeneste omfatter arbejde, der

1. udføres af det militære personels landbaserede enheder, herunder værnepligtige, uanset på hvilken måde de måtte være tilknyttet forsvaret, samt medlemmer af hjemmeværnet, og
2. udføres i den del af forsvarets operative virksomhed, herunder militær uddannelses- og øvelsesvirksomhed, der foregår med henblik på løsning af de beredskabsmæssige, antiterrormæssige, fredsskabende, fredsbevarende samt krigsmæssige opgaver, der påhviler dem, og
3. som er planlagt i et øvelses- eller uddannelsesdirektiv eller tilsvarende direktiv med betegnelse, omfang, placering og tidsramme mv. for aktiviteten.

Under egentlig militærtjeneste gælder – udover bestemmelserne i arbejdsmiljølovens § 2, stk. 3 – forsvarets egne uddannelses- og sikkerhedsbestemmelser.

Mellem forsvarsministeren og beskæftigelsesministeren er der enighed om, at aktiviteter, der omfattes af begrebet egentlig militærtjeneste, udover at være omfattet af ovennævnte bestemmelser, i videst muligt omfang skal foregå under hensyntagen til arbejdsmiljølovens bestemmelser.

Arbejdspladsvurderinger

I det omfang det er muligt og hensigtsmæssigt, skal der udarbejdes arbejdspladsvurderinger for de opgaver, der er omfattet af egentlig militærtjeneste.

Sikkerhedsorganisationer

Det skal tilstræbes, at en sikkerhedsorganisations arbejde udvides med henblik på også at omfatte egentlig militærtjeneste, ved at der oprettes sikkerhedsgrupper for disse områder, jf. arbejdsmiljølovens kap. 2.

Aftalens implementering

Denne aftale vil blive optaget i Forsvarsministeriets Kundgørelsessamling og af Arbejdstilsynet blive udsendt som en intern instruks. Herudover vil Arbejdstilsynet udsende en AT-Vejledning, hvori aftalens indhold vil blive optaget og uddybet.”

I Forsvarskommandoens nugældende direktiv for arbejdsmiljøvirksomheden i forsvaret (FKODIR PS.061-1 2003-07) hedder det bl.a.:

"6. EGENTLIG MILITÆRTJENESTE, HVOR KUN DELE AF LOV OM ARBEJDS- MILJØ GÆLDER

Egentlig militærtjeneste omfatter arbejde, der udføres af det militære personels landbaserede enheder, herunder værnepligtige, uanset på hvilken måde de måtte være tilknyttet Forsvaret, samt medlemmer af hjemmeværnet, og udføres i den del af Forsvarets operative virksomhed, herunder militære uddannelses- og øvelsesvirksomhed, der foregår med henblik på løsning af de beredskabsmæssige, antiterrormæssige, fredsskabende, fredsbevarende samt krigsmæssige opgaver, der påhviler dem, og som er planlagt i et øvelses- eller uddannelsesdirektiv eller tilsvarende direktiv med betegnelse, omfang, placering og tidsramme mv. for aktiviteten. Se endvidere Tillæg A."

I det nævnte tillæg A hedder det bl.a.:

"VEJLEDNING OM EGENTLIG MILITÆRTJENESTE

1. ARBEJDSMILJØLOVEN

Som udgangspunkt gælder Lov om arbejdsmiljø for alle former for arbejde, der udføres i Forsvaret. Dog er der situationer, hvor kun en del af loven finder anvendelse. Dette er tilfældet, hvis arbejdet udføres af militære og kan henregnes til egentlig militærtjeneste. De nærmere omstændigheder i aftalen mellem forsvarsministeren og beskæftigelsesministeren er beskrevet i Kundgørelse for Forsvaret B 2-15 af 8. maj 2003.

2. ARBEJDSMILJØLOVGIVNINGENS ANVENDELSESOMRÅDE INDEN FOR EGENTLIG MILITÆRTJENESTE

De dele af arbejdsmiljølovgivningen, der finder anvendelse inden for egentlig militærtjeneste, er de bestemmelser, der har til hensigt at sikre, at arbejde, der indeholder et vist faremoment, udføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt. ...

3. ARBEJDE DER ER OMFATTET AF EGENTLIG MILITÆRTJENESTE

Baggrunden for, at en del af arbejdet inden for Forsvaret anses for at være omfattet af egentlig militærtjeneste er, at der her er tale om specifikke aktiviteter, der på afgørende vis taler imod arbejdsmiljølovgivningens fulde anvendelsesområde.

Selve forberedelsen/planlægningen af operativ virksomhed samt afrigning, oprydning og beredskabseftersyn vil ikke være omfattet af egentlig militærtjeneste, ligesom støttevirksomhed i forbindelse hermed, såsom logistikplanlægningen, ikke er omfattet.

Den almindelige drift af materiel, herunder reparation og vedligeholdelse, vil heller ikke være omfattet af egentlig militærtjeneste.

For at arbejdet kan anses for omfattet af egentlig militærtjeneste, skal det involverede personale, som udfører egentlig militærtjeneste, være bekendt med, at tjenesten udføres som

egentlig militærtjeneste. Det skal derfor være beskrevet i øvelses- eller uddannelsesdirektiver eller tilsvarende direktiver, fx operationsbefalinger, at der er tale om et sådant forhold, og med en skriftlig angivelse af betegnelse, omfang, placering, tidsrammer mv. for aktiviteten.”

3. Forklaringer

C har forklaret bl.a., at han har været leder af Flyvertaktisk Situationsrum siden 1999. Det første situationsrum blev oprettet i 1998-1999 i forbindelse med den danske indsats på Balkan. Terrorangrebet på USA den 11. september 2001 gav anledning til et forstærket beredskab, og han fik i efteråret 2001 besked på at etablere og drive et situationsrum som led i opfølgningen på Folketingets beslutninger om at støtte USA i kampen mod terror. Stabsbefaling nr. 37 er skrevet af ham efter ordre fra divisionschefen. Forskellen til stabsbefaling nr. 34 var, at ét hold skulle køre igennem i 24 timer. Situationsrummet var til daglig bemanded med to mand. Efter kl. 15.15 blev hans arbejde som vagthavende overtaget af vagten. Der var ingen forskel på opgaverne i og uden for normal tjenestetid, så det svarede til, at kontoret blev holdt åbent i døgn drift. Især i 2001-2002 kom der mange opkald, som skulle registreres og behandles straks. En hel del af opgaverne, f.eks. registreringsarbejdet, kunne have været udført af en HKer, mens andre opgaver krævede en militær baggrund. Situationsrummet skulle være døgnbemandet med henblik på, at der til en hver tid kunne ydes støtte til de, som var udsendt. Nogle vagter havde større kompetencer end andre, men der var i givet fald altid en vagtchef, som der kunne ringes til. Hensigten var oprindeligt, at det var samme hold, som skulle køre igennem, men det blev for hårdt, og der skete derfor ofte tilkald kl. 15.30. Sådan husker han det i hvert fald. Han har selv deltaget i vagter efter sin normale tjenestetids ophør kl. 15.30 og har fået 1 dags fri efter at have haft 24 timers vagt. Det er også sket, at han har måttet møde på sit sædvanlige dagsarbejde i det døgn, hvor døgn tjenesten sluttede.

Flyvevåbnets redningscentral har også et konstant beredskab, men de vagthavende i denne tjeneste får time til time aflønning. Der er i det væsentlige tale om samme slags vagtarbejde som i situationsrummet bortset fra, at der ydes støtte til det civile samfund.

D har forklaret bl.a., at han er oberstløjtnant i Forsvarets Personeltjeneste. Stabsbefaling nr. 34 var baseret på en forkert vurdering, og han bad derfor om, at der blev rettet op herpå. Den arbejdstilrettelæggelse, som var foretaget i stabsbefalingen, var således ikke hensigtsmæssig i operationel henseende. Major **A** havde ingen hjemmel til at indgå aftale med CS-talsmanden om tjenestetidstilrettelæggelsen. Arbejdet i situationsrummet, hvis oprettelse ikke var af permanent karakter, er det nærmeste, man kommer til egentlig militærtjeneste bortset fra krig. Det består bl.a. i at varetage forbindelsen til udsendte danske bidrag og i operative indsættelser af danske styrker. Det er derfor nødvendigt, at arbejdet udføres som døgn tjeneste for at få så få overdragelsesforretninger som muligt. Risikoen ved en overdragelsesforretning er, at der går viden tabt. Overdragelsesforretningen skal derfor finde sted i den normale arbejdstid og i overværelse af andre.

Det er endvidere vigtigt, at tjenesten varetages af personer med militær baggrund, og ikke af HKere, da disse vil savne det nødvendige begrebsapparat til at kunne kommunikere tilstrækkeligt hurtigt og præcist. En HKer vil ofte heller ikke kunne vurdere, hvordan der skal reageres på en henvendelse. Man kan således aldrig vide, hvornår der kommer en opgave, som forudsætter militær baggrund. Det var derfor af operative grunde nødvendigt at tilrettelægge vagten som døgtjeneste og bemandede den med personer med militær baggrund. Det er rigtigt, at det svarede til, at arbejdspladsen blev holdt åben i døgndrift, men der skulle også fra time til time kunne skrides til militær handling, afsendelse af fly, mv., såfremt det blev nødvendigt. Der var ikke tale om noget, som kunne sammenlignes med civil vagttjeneste. Arbejdet kan på den anden side heller ikke sammenlignes med den tjeneste, som udføres i situationsrummet for Søværnets Operative Kommando. Arbejdet her kan sidestilles med en flyveleders i et kontrolrum og kan derfor ikke udføres som døgtjeneste, da det kræver 100 % konstant koncentration.

Vurderer forsvarrets ledelse, at en opgave ikke er operativt begrundet, men alene er driftsbestemt, eller at opgaven ikke forudsætter militær baggrund, vil man gribe ind, såfremt arbejdet lokalt beordres udført som døgtjeneste. Dette er således sket flere gange. Man vil også skride ind, såfremt man får kendskab til, at en ansat med militær baggrund efter afsluttet døgtjeneste er blevet pålagt at møde på sit sædvanlige dagsarbejde i det døgn, hvor døgtjenesten sluttede. En befalingsmand må således alene fortsætte tjenesten, hvis det sker frivilligt og efter, at den pågældende har haft lejlighed til at få hvilet tilstrækkeligt under døgtjenesten.

4. Parternes argumentation

Klager har gjort gældende, at indklagede ikke blot kan betegne/definere en arbejdsopgave som militær vagttjeneste med den konsekvens, at de militære ansatte må udføre arbejdet uden at få betaling time for time. Parterne var oprindeligt kommet til en forståelse omkring en sådan aflønning, og der er ikke givet en ordentlig begrundelse for, hvorfor dette blev opgivet igen.

Det arbejde, der har været udført i situationsrummet, er ikke omfattet af definitionen på egentlig militærtjeneste. Ifølge definitionen herpå skal der være tale om tjeneste eller aktiviteter, der har til formål at opøve forsvarrets enheder i løsning af de freds- og krigsmæssige opgaver, der påhviler dem, og begrebet anvendes alene i forbindelse med den uddannelse, det militære personel skal have for at kunne løse disse opgaver. Der var imidlertid i situationsrummet alene tale om at bruge de færdigheder, som man havde i forvejen. Arbejdet kunne derudover for en stor dels vedkommende varetages af veltrænede HKere. Behovet for døgtjeneste skyldtes alene tidsforskydningen, ikke arbejdets særlige karakter. Der var intet i vejen for, at arbejdet kunne have været tilrettelagt med flere holdskifter i løbet af et døgn, og bemanningen skete reelt ved to-vagthold. Personellet udførte blot deres daglige arbejde, og der er ingen grund til at drage sammenligninger til en krigssituation. I så fald havde det næppe heller været nok med kun en eller to mand på vagt. De vagthavende havde ingen beslutningskompetence, men var alene forbindelsesled. Egentlig militærtjeneste forudsætter

endvidere, at der er givet en skriftlig information herom til personalet med angivelse af betegnelse, omfang, placering og tidsramme for aktiviteten. De ansatte havde imidlertid ikke fået en sådan information, tværtimod fremgår det af stabschefens brev af 23. januar 2002 til CS-talsmanden, at ledelsen ikke havde taget stilling til, om vagten i situationsrummet var egentlig militærtjeneste. Det kan også herfra slutes, at dette ikke har været tilfældet.

Det var derfor uberettiget, at arbejdet blev tilrettelagt som døgtjeneste, og forsvaret har dermed ikke været berettiget til at aflønne personalet efter den indgåede aftale om døgtjeneste. Man har herved uberettiget opnået en ikke uvæsentlig besparelse på lønomkostningerne. Personalet har protesteret imod aflønningsformen og har dermed også protesteret imod, at arbejdet blev tilrettelagt som døgtjeneste.

Organisationernes brev af 28. november 1989 til Forsvarsministeriet viser, at det er en forudsætning for den indgåede aftale om døgtjeneste, at aftalen ikke kan anvendes ved almindelig kontinuerlig tjeneste, og at den kun omfatter beredskabstjeneste, som er et supplement til det daglige beredskab, og som iværksættes med en særlig begrundelse og ved en særlig ordre. Det er i strid med disse forudsætninger, at aftalen er bragt i anvendelse i den foreliggende situation. Selv hvis der havde været tale om egentlig militærtjeneste, skal arbejdsmiljølovens regler overholdes i det omfang, det er muligt, og det havde været muligt at overholde lovens hviletidsbestemmelser m.v. Når de ansatte ikke har indberettet forholdene til Arbejdstilsynet, skyldes det alene samarbejdshensyn, men dette bør ikke kunne afskære personalet fra at få den aflønning, som de har krav på. Aftalen om døgtjeneste er i den forbindelse indgået under den forudsætning, at arbejdsgiveren respekterer de begrænsninger, der er givet i lovgivningen, og aftalen kan derfor ikke anvendes, hvis dette ikke er tilfældet.

Hvad angår indklagedes afvisningspåstand, kan denne ikke tages til følge, allerede fordi klagers påstand er toledet. Klager har således under alle omstændigheder krav på at få en stillingtagen til, om arbejdet kunne beordres udført som en tjeneste omfattet af aftalen om døgtjeneste, eller om den skulle have været tilrettelagt som en tjeneste omfattet af almindelige regler for arbejdstid og aflønning. Indklagede må derfor kunne dokumentere, at der har været et forhøjet beredskab svarende til en krigslignende tilstand. Operationelle hensyn er ikke nok, og det er ikke godtgjort, at arbejdet ikke kunne have været tilrettelagt under overholdelse af arbejdsmiljølovens regler, uden at viden gik tabt.

Indklagede har i en sag fra 1990 vedrørende brand- og redningstjenesten i Skrydstrup udtrykkeligt tilkendegivet, at døgtjenestereglerne ikke kan anvendes til at køre en kontinuerlig tjeneste. I 1994 greb indklagede endvidere ind over for, at en vagttjeneste ved Fredericia kaserner var tilrettelagt efter døgtjenestereglerne. Aftalen vedrørende døgtjeneste anvendes heller ikke på den vagttjeneste, som udføres af personalet i Søværnets Operative Kommandos situationsrum eller i Flyvevåbnets redningscentral. Disse vagttjenester må anses for helt parallelle med den vagttjeneste,

som nærværende sag omhandler. Den tjeneste, som er blevet udført i flyvertaktisk situationsrum, må således betragtes som normal døgnvagt, som kendes fra andre beredskabstjenester, Falck, Københavns Brandvæsen m.v., hvor personalet er indkommanderet til 24 timers tjeneste, og det vil være udtryk for en urimelig forskelsbehandling, såfremt der ikke haves krav på samme aflønning herfor.

Indklagede har til støtte for afvisningspåstanden gjort gældende, arbejdsmiljølovens regler og forståelsen af udtrykket "egentlig militærtjeneste" ikke kan gøres til genstand for prøvelse under nærværende voldgiftssag, hvorfor der – som klagerens påstand er formuleret – må ske afvisning.

Indklagede har til støtte for frifindelsespåstanden anført, at der var tale om "egentlig militærtjeneste", da personalet i situationsrummet løbende skulle tage imod og videreformidle signaler og skrivelser fra USA og Afghanistan til brug for sagsbehandling og militære tiltag i forsvarrets forskellige enheder. Dette var en del af Danmarks egentlige militære indsats i krigen i Afghanistan, som kun kunne udføres af militært uddannet personale. Det er da også påfaldende, at klager først i replikken har bestridt, at arbejdet kunne udføres som døgn tjeneste. Den reelle uenighed mellem parterne angår således ikke, at arbejdet er blevet udført som døgn tjeneste, men derimod aflønningen heraf.

Det fremgår imidlertid af aftalen om døgn tjeneste, at den bl.a. omfatter deltagelse i vagt- og beredskabstjeneste af 24 timers varighed for så vidt angår personel, der oppebærer militærtillæg. Aftalen omfatter derfor efter sin ordlyd utvivlsomt den døgn tjeneste, som nærværende sag omhandler. De krav, som er anført i personaleorganisationernes brev af 28. november 1989 til Forsvarsministeriet om, hvornår der kan antages at foreligge beredskabstjeneste, har ikke sat sig nogen indholdsmæssige spor i den endeligt indgåede aftale, og der kan derfor ikke gives klager medhold i, at aftalen kun omfatter beredskabstjeneste af en særlig beskaffenhed. Begrænsningerne i, hvornår døgn tjeneste kan anvendes, følger således ikke af aftalen om døgn tjeneste, men derimod af arbejdsmiljølovgivningen. Om reglerne heri er overtrådt, kan imidlertid ikke prøves under nærværende sag.

De sager fra andre områder, som klager har henvist til, adskiller sig på forskellige punkter fra nærværende sag. Tjeneste i Søværnets Operative Kommandos situationsrum er af en sådan karakter, at den slet ikke kan udføres som døgn tjeneste, da den forudsætter 100 % koncentration hele tiden. Sagen fra Skrydstrup fra 1990 angik brand- og redningstjenesten ved Flyvestation Skrydstrup. Da denne tjeneste ikke adskilte sig fra tilsvarende tjenester i civile lufthavne, var tjenesten ikke omfattet af undtagelsesbestemmelsen i arbejdsmiljølovens § 2, stk. 2, nr. 3, om egentlig militærtjeneste. Det samme gør sig gældende, for så vidt angår Flyvevåbnets Redningscentral. Sagen fra 1994 vedrørende Fredericia Kaserner angik en vagttjeneste, som ikke var led i personalets uddannelse, og som alene havde til formål at opretholde orden omkring kasernen og sikre den mod tab af værdier. Da dette arbejde lige så godt kunne udføres af civile, kunne heller ikke dette arbejde

anses for egentlig militærtjeneste. Det samme er lagt til grund, hvis der har været tale om vagttjenester begrundet i driftsmæssige hensyn mv. I situationer som de nævnte vil Forsvaret derfor sørge for, at arbejdet bliver tilrettelagt, således at arbejdsmiljølovgivningens regler bliver overholdt.

Den foreliggende sag er i modsætning til de sager, som klager har fremdraget, karakteriseret ved, at den angår en midlertidig beredskabssituation, hvor det af militæroperative hensyn har været nødvendigt at tilrettelægge tjenesten som døgn tjeneste. Situationen var af en sådan karakter, at det ikke var forsvarligt at have holdskifte tre gange i døgn med den risiko for videnstab, som dette kunne afstedkomme. De danske styrkers indsats i Afghanistan var helt afhængig af bl.a. tjenesten i situationsrummet, og bemanningen her udførte samme slags funktioner, som også skal udføres i en krig. Det er åbenbart, at en sådan tjeneste er egentlig militærtjeneste. I modsat fald vil beredskabstjeneste kun kunne tilrettelægges som døgn tjeneste under egentlig krig. Dette er ikke i overensstemmelse med den aftale om, hvordan begrebet "egentlig militærtjeneste" skal forstås, som er indgået mellem forsvarsministeren og ressortministeren.

Major **A** havde ingen kompetence til at indgå aftale med personalet om arbejdstidstilrettelæggelsen mv. Selv om det berørte personale ikke måtte have fået udtrykkelig oplysning om, at arbejdet i relation til arbejdsmiljøloven var "egentlig militærtjeneste", har dette ingen indflydelse på, om arbejdet er omfattet af arbejdsmiljølovens § 2, stk. 2, nr. 3. Om en sådan underretning er givet, er ligeledes uden betydning for, om aftalen om døgn tjeneste finder anvendelse. I øvrigt har personalet i kraft af arbejdets karakter under alle omstændigheder de facto været bekendt med, at der var tale om "egentlig militærtjeneste".

5. Voldgiftsrettens begrundelse og konklusion

Da der ikke er opnået flertal for en afgørelse blandt de af parterne valgte medlemmer, træffes afgørelsen af opmanden, der udtaler:

Det er ikke et aftalespørgsmål, hvornår der foreligger egentlig militærtjeneste. Voldgiftsretten er dermed ikke kompetent til at pålægge indklagede at anerkende, at den tjeneste, der er udført i Flyvertaktisk Kommandos situationsrum som følge af stabsbefaling nr. 37 af 20. december 2001, ikke var egentlig militær tjeneste. Indklagedes afvisningspåstand tages derfor til følge, for så vidt angår det første led af klagers påstand.

I andet led af klagers påstand har klager påstået indklagede tilpligtet at anerkende, at den nævnte tjeneste ikke kunne beordres udført og honoreret efter aftalen om døgn tjeneste, idet den skulle have været tilrettelagt som en tjeneste omfattet af almindelige regler for arbejdstid og aflønning.

Det fremgår af ordlyden af aftalen om døgtjeneste, at den omfatter deltagelse i vagt- eller beredskabstjeneste af 24 timers varighed på tjenestestedet for personel, der oppebærer militærtillæg, og aftalen er ikke begrænset til at angå beredskabstjeneste af en særlig karakter, selv om personaleorganisationerne forud for aftalens indgåelse havde givet udtryk for, at de forstod beredskabstjeneste på denne måde, jf. herved organisationernes brev af 28. november 1989 til Forsvarsministeriet. Det må på denne baggrund lægges til grund, at aftalen om døgtjeneste også omfatter en vagt- og beredskabstjeneste som den af sagen omhandlede.

Da der herefter ikke kan gives klager medhold i andet led af påstanden, frifindes indklagede herfor.

Der afsiges herefter følgende

K E N D E L S E:

1. led af den påstand, som er nedlagt af klager, Centralforeningen for Stampersonel, afvises.

Indklagede, Forsvarsministeriet, frifindes for påstandens 2. led.

Hver af parterne skal betale egne omkostninger og halvdelen af opmandens honorar.

København, den 16. maj 2007

Lene Pagter Kristensen